

פרק י"ט

נירא (תשכ"ו)

א. שאלות ודיוקים ברש"י

- (1) י"א ד"ה פתח: הוא תחיל שבו נכנסים ויוצאים.
 - (2) י"א ד"ה מקסן ועד גדול: הקמנים התחילו בעבירה תחילה שב' (י"ט ד') "ואנשי סדום נסבו על הבית מנער ועד זקן", לפיכך החלה הפורענות מהם.
 - (3) י"ב ד"ה עוד מי לך פה: פשוטו של מקרא: מי יש לך עוד בעיר הזאת, חוץ מאשתך ובנותיך שבבית, וסדרש אגדה: עוד: מאחר שעושין נבלה כזאת, מי לך פתחון פה ללמד סניגוריא עליהם, שכל הלילה היה מליץ עליהם טובות, קרי ביה מי לך פה (בסגול).
 - (4) י"ב ד"ה חתן ובניך ובנותיך: א"א מה ראה רש"י לשנות משוון הכתוב ולהשמיט את חכנוי שב' בניך ובנותיך?
 - (5) י"ג ד"ה ובניך בני בנותיך: א (א) מה קשה לו? (ב) למי דעת בעל לבוש האידה על רש"י (ר' מרדכי יפה) "בנותיך" האמורות כאן לדעת רש"י - בנות חבנות.
 - (6) י"ד ד"ה פה חספה: תחיה כלה. (דברים ב') "עד תום כל הדור" מתורגם: א"א "עד נסף כל דור".
- מקובלנו שאין רש"י מפרש מלה אלא עם הופעתה הראשונה בכתוב. מה ראה רש"י שלא לפרש מלה זו בבר' ד' ז', ולא בור' ט"ז, ולא ביי"ח א' וראה לבחון לפרשה דוקא בפסוקנו?
- א"א (א) מה קשה לו? (ואל האמר שקשה לו הסדר והיה לו לומר "מגדול ועד קטן", שהרי כתב גם בשמות ז' כ"א ד"ה בביתו ואחר כך "בבית עבדיו", תוא התחיל בעצה תחילה (שם א') "ויאמר אל עמו הבה נתחכמה" וממנו התחילה הפורענות. וכן שם י"ד ד' ד"ה בפרעה ובכל חילו: הוא התחיל בעבירה וממנו התחילה הפורענות.)
- (ב) מקורו של רש"י הוא בבראשית רבה ג' (ח) מי שהתחיל בעבירה ממנו התחילה הפורענות, שב' (ד) "ואנשי סדום וכו'", לפיכך הוכחו בסגורים: מקסן ועד גדול. דכוותיה (בראשית ד' כ"ג) "וימח את כל היקום אשר על פני האדמה מאדם עד בהמה... מי שהתחיל בעבירה ממנו התחילה הפורענות. דכוותיה. (שמות י"ב י"ב) "כל בכור בארץ מצרים" - מי שהתחיל בעבירה ממנו התחילה הפורענות...
- א"א מה ראה רש"י שלא להביא דברי הסדרש האלה לעיל בבראשית ז' כ"ג, ולא נמנע מלהביאם במקומנו, וכן בשמות י"ב י"ב, וכן בשני חסוקות שהובאו לעיל בשאלה 2 (א)?
- א"א (א) לפי מפרשי רש"י אין רש"י מוסיף דברי מדרש על פרוש פשוטו אלא אם כן לא הניח הפירוש לפי פשוטו את דעתו. הסבר במה אין פרושו הראשון "פשוטו של מקרא" יכול להשביע את רצונו עד שהוכרח להביא גם דברי הסדרש?
- א (ב) בעל גור אריה על רש"י (מהר"ל מפראג) מקשה על דברי רש"י האחרונים: והלא לעיל טמטע ולום היה אומר על אנשי סדום דחיו רשעים? - מהיכן טמטע שהיה גומר כן? - בסה לישב קושיתו ולהוכיח שאין סתירה בדברי רש"י?
- א"א (א) מה ראה רש"י שלא לפרש שרש זה עם הופעתו הראשונה י"ח כ"ג תספה?
- (ב) השוה דברי רש"י מגילת אסתר ט' כ"ח ד"ה לא יסוף: תרגום של יתום, דמתרגם (דב' ב') עד תום - עד נספ. ואי אפשר לו להיות מגזרת (בר' י"ט י"ד) "פון תספה" או מגזרת (שמואל א' כ"ז א') "עתה אספה יום אחד ביד שאול", שאם כן היה לו לכתוב (י"א) במגילת אסתר

"וזכרם לא יספה (הספ"ך בקמץ, הפ"ה בסגול)
סזרעם".

חסבר באיזה כוון השתנו תפישותיו
הדקדוקיות של רש"י מזמן פרשו את
התורה עד זמן פרשו את אסתר!

- (א) מה קשה לו?
(ב) האם פרש רש"י את ה"גם" במקומנו כדרך שפרשו
בר' ג' י' ד"ה גם: "לרבות כל בהמה וחיה" או
הלך במקומנו בדרך אחרת?
(ג) האם הקשי ב"גם" של כ"ב כ' הוא אותו קשי
שבמסוקנו? וע' דברי רש"י שם!

(7) כ"א ד"ה גם לדבר הזה:
לא דייק שאתה ניצל,
אלא אף כל העיר
אציל בגלגל.

- (א) מה קשה לו?
(ב) האם הכנוי של "הפכי" שיה לכנוי של "כתוציאם"
בפרקנו (פסוק י"ז) או לכנוי של (שם' י"ב
מ"ב) "להוציאם"?

(8) כ"א ד"ה הפכי: הופך
אני, כפר (בר' מ"ח
ה') "עד בואי";
(בר' מ"ז) "אחרי
רואי"; (ירמ' ל"א)
"מדי דברי בו".

נמק השוכתך.

- (9) כ"ב ד"ה כי לא אוכל לעשות: (א) היכן מצינו במקרא עוד שנענש מי שתלה הגדולה
בעצמו?
(ב) בעל צידה לדרך מקשה: וקשה לי, למס. נענשו, הלא
יש לומר, שבשליחותו של מקום אמרו לו "כי
משחיתים אנחנו", כמו שפרש רש"י י"ח י' ד"ה
שוב אשוב: לא בשרו המלאך שישוב אליו, אלא
בשליחותו של מקום אמר לו, כמו (בר' כ"א) "ויאמר
לה מלאך ה': הרבה ארבה" והוא אין בידו להרבות
אלא בשליחותו של מקום אמר לו כן.

זה עונשו של מלאכים
על שאמרו (י"ג) "כי
משחיתים אנחנו" וחלו
הדבר בעצמו, לפיכך לא
זזו משם עד שהוזקקו
לומר, שאין הדבר
ברשותן.

- (א) בעל גור אריה מקשה: ולמה לא למד שאין שני
מלאכים נשלחים לדבר אחד לעיל מפסוק י"ז ויאמר
המלם על נפשו?

(10) כ"ג ד"ה כי לא אוכל:
לשון יחיד. מכאן
אחת למד, שהאחד
הופך והאחד מציל,
שאין שני מלאכים
נשלחים לדבר אחד.

ישב קושיתו!

- (ב) בתחילת פרשתנו אמר רש"י י"ח ב' ד"ה שלשה
אנשים: א' לבשר את שרה, א' להפך את סדום וא'
לרפא את אברהם, שאין מלאך אחד עושה שתי
שליחויות. ולמה שנה כאן ולמד שאין שני
מלאכים נשלחים לדבר אחד?

ב. שאלת לסגנונו של רש"י

יש ורש"י (וכן גם הרמב"ם) משתמש במליצה שאולה מכתבי הקדש, אך לא כדרך המליצים
הסדניקים את המליצה כמלאי לדבריהם, אלא שרש"י מבליע את דברי הכתוב מבלי שיורגש
כלל השמוש במובאה. דוגמא מובהקת לכך בפרקנו.

היכן?

ג. "כי משחיתים אנחנו את המקום הזה".

משך הכתוב: בדבר זה חטאו כמאמר חז"ל והכונה, כי הדבר הנגזר מה' ית' לרעה יכול
להשתנות ע"י תשובה ואין זה גזר דין שאינו נקבע... לכן ה' ית' שלח אותם
לסדום, אולי ע"י שיגידו שח' רוצה להשחית את סדום ושובו מדרכם הרעה...
לכן כאשר אמרו "כי משחיתים אנחנו" הלא אמרו הדבר בהחלט ושללו הבחירה
ונטלו דרכי תשובה. אולם לוס הבין מסוף דבריהם, כי עדיין תשובה מועילה,
כי לזה שלח אותם ה' ית', לכן "ויצא לוס וידבר אל חתניו" כי דבר להם
שיעוררו את בני העיר לשוב מדרכם הרעה, כי אם לא ישובו כלה ונחרצה .
" ויאמר קומו צאו מן המקום, כי משחית את העיר" ועדיין אין הגדר דין נחתם
ויכול להתקע, ולכן ע"י יציאתכם מן העיר יתעוררו לתשובה, וכמו שאמרו
במדרש על בנין נח את חתיבה... ולכן כתיב "וידבר נח אל חתניו לוקחם בנותיו
ויאמר קומו צאו", כי היה בזה שני ענינים ודו"ק.

- (1) מה בינו לבין רש"י (ע' א 9) בהסברת חטא המלאכים?
(2) היכן דוגמא בנביאים למה שאמר, שהשליחות והחגדה מפרתת
שישובו בתשובה ועדיין, לא נחתם גזר הדין?
(3) למה ירמוז בסוף דבריו בפניו בנין חתיבה?
(4) מהי ראיתו מלשון הכתוב כי היו בדברי לוס שני עניינים?
(5) מה הראיה מלשון הכתוב, שלום הבין שלא כדברי המלאכים,
שעדיין תשובה מועילה?